

Loopbaankeuzes, jongeren en ouders: De gepercipieerde invloed van de sociale omgeving volgens leerlingen uit een gezin met een migratieachtergrond uit vmbo-tl 3/4 bij hun loopbaankeuzes.

Student: S. Kruize (s3684334)

Begeleidster: Prof. dr. H. Korpershoek

2e beoordelaar: dr. N. Renting

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Academische Opleiding Leraar Basisonderwijs (AOLB)

Juni 2023

Abstract

Cause: The career support needs of adolescents from a family with a migration background in Dutch preparatory secondary vocational education are often overlooked. The aim of this research was to gain knowledge on the perceptions of adolescents of the career support they received by their parents who have a migration background. This knowledge can help ascertain the career support needs of adolescents from a family with a migration background, which may lead to recommendations towards schools and parents on how they can coach parents and their children better when it comes to career choices.

Method: Semi-structured interviews were held in three focus groups ($n=14$) at different secondary schools in the Netherlands. All students were asked the same questions about their perceptions toward career support. Afterwards the audio recordings were transcribed and coded in ATLAS.ti. Coding was based on thematic analysis with constant comparison.

Results: The participants said they discussed career choices with their parents. Most of them stated that they didn't have much use for it. Some of them also talked with their siblings. Most of the participants said their parents' opinion on their career choices was unimportant.

Discussion: The participants stated they did not have much use of their parents while making a career choice as a result of which they didn't value their opinion as much. The statements made by the participants seemed to imply that the opinions of parents were more important than they realized.

Inleiding

De loopbaanoriëntatie en -begeleiding van jongeren in het voortgezet onderwijs lijkt niet altijd voldoende te zijn om tegemoet te komen aan de behoeften van zowel de jongeren als de ouders en andere familieleden van de jongeren (Strijk & Diender, 2016). Naast de begeleiding vanuit school spelen ouders en andere familieleden, zoals broers en zussen, ook een belangrijke rol in het maken van loopbaankeuzes (Jungen, 2008). Ouders met een migratieachtergrond hebben hier vaak meer moeite mee door bijvoorbeeld de taalbarrière (Bakker et al., 2017) die zij ervaren. In de afgelopen jaren zijn er verschillende onderzoeken gedaan naar keuzegedrag bij mensen en de rol van ouders en de sociale omgeving hierbij. Enkele van deze onderzoeken zal ik hieronder aan bod laten komen.

Er is momenteel echter weinig bekend over hoe jongeren de rol van hun ouders zien bij het maken van loopbaankeuzes. Meer specifiek voor Nederland is weinig bekend over jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond op het vmbo-tl en de rol van hun ouders bij loopbaankeuzes. In dit onderzoek wordt in kaart gebracht welke invloed ouders hebben op de loopbaankeuzes van jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond, vanuit het perspectief van de jongeren zelf. Allereerst wordt een korte uitleg gegeven over loopbaankeuzes in het vmbo-tl, daarna zullen verschillende theorieën en bevindingen over loopbaankeuzegedrag uiteengezet worden.

Het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs theoretische leerweg, afgekort tot vmbo-tl, duurt vier jaar (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2023). Aan het einde van het tweede jaar maken de leerlingen een profielkeuze; hierbij kunnen zij kiezen uit: techniek, zorg en welzijn, economie, en landbouw. De profielkeuze is een van de eerste loopbaankeuzes die de leerlingen maken. In het vierde jaar maken zij een keuze die richting geeft aan hun verdere loopbaan. Dit kan zijn in de vorm van een vervolopleiding of doorstromen naar havo (hoger algemeen voortgezet onderwijs). Deze loopbaankeuzes worden vanuit school gestimuleerd door middel van loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Door middel van activiteiten en informeren worden leerlingen door de school begeleid in hun loopbaankeuze.

De behoeften die leerlingen hebben ten aanzien van het maken van loopbaankeuzes zijn van belang om hen zo goed mogelijk te helpen. In het onderzoek van Sarti et al. (2009) is gekeken naar de behoeften van vmbo-leerlingen ten aanzien van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Hieruit kwam naar voren dat leerlingen verwachten dat ouders meekijken met wat bij je past. Daarnaast kwam naar voren dat de rol van de ouders varieert qua omvang. Bij de ene leerling spelen de ouders een grotere rol dan bij de ander. Naast goed geïnformeerd

worden over de mogelijke loopbaankeuzes, stellen Kuijpers en Meijers (2013), dat intuïtie en emotie ook een grote rol spelen. Intuïtie en emoties drukken vaak uit wat een individu belangrijk vindt voordat hij dit zelf doorheeft. Dit gaat veelal gepaard met een balans tussen persoonlijke doelen en het belang van werk/opleiding. Leerlingen hebben behoefte aan iemand die meekijkt en hen helpt om naar boven te halen wat zij zelf belangrijk vinden.

Het maken van keuzes wordt beïnvloed door verschillende aspecten, zowel intrinsiek als extrinsiek (Tiemeijer et al., 2009; Tiemeijer, 2011). We spreken daarom ook wel van de twee kanten van het maken van keuzes. Enerzijds het autonome individu die de kosten en baten afweegt. Anderzijds de invloed van de omgeving (Tiemeijer et al., 2009). Tiemeijer stelt dat men vaak denkt dat bij het maken van een eigen keuze invloed van buitenaf niet meespeelt. Het gedrag en de meningen van anderen spelen een grotere rol in keuzegedrag dan men zich realiseert. De invloed van anderen op het keuzegedrag van een individu loopt ten eerste via sociale normen. Een leerling op het vmbo-tl kiest bijvoorbeeld voor een technische opleiding omdat de rest van zijn familie dit ook heeft gedaan en dit van hem verwacht wordt. Meestal conformeren mensen zich aan de sociale normen, omdat dit tot beloning kan leiden of bestraffing voorkomt (Tiemeijer, 2011). Een vrouwelijke leerling kiest bijvoorbeeld vaker voor een zorgopleiding, omdat dit volgens de sociale omgeving zogenaamd beter bij meiden past. De invloed van deze sociale normen op de kiezer gebeurt zowel bewust als onbewust. Enerzijds heeft een leerling wel door dat dit verwacht wordt, maar tegelijk heeft de leerling niet altijd door dat deze verwachting als een verplichting voelt en dus zijn keuze beïnvloedt.

Fishbein en Ajzen (2011) stellen vanuit hun *Theory of Planned Behavior* ook dat er een sociaal component aanwezig is bij het maken van keuzes, zoals een loopbaankeuze. In onderzoek waarin deze theorie is toegepast op loopbaankeuzes, wordt ervan uitgegaan dat keuzegedrag niet alleen beïnvloed wordt door ouders, maar ook door de verdere sociale omgeving: broers en zussen, peers, school, en andere familieleden. Een belangrijk en omvangrijk aspect bij het maken van keuzes is dus de sociale component.

Loopbaankeuzes worden beïnvloed door de relaties van de persoon die de keuze moet maken (Phillips et al., 2001). Het kwantitatieve onderzoek van Phillips et al. (2001) stelt drie verschillende manieren waarop anderen invloed hebben op loopbaankeuzes. Dit kan doordat ze zich ermee gaan bemoeien (acties van anderen), bijvoorbeeld ouders die zich bemoeien met welke vervolgopleiding het beste is of juist zegt dat de leerling moet doorstromen naar de havo. De tweede is het om hulp vragen van de kiezer zelf (benaderen van anderen), bijvoorbeeld een leerling die vraagt of zijn ouders mee willen gaan naar een open dag of informatiemarkt om te helpen bij het maken van een vervolgopleiding. Ten derde het

buitsluiten van anderen (personen wegduwen), een leerling is het bijvoorbeeld totaal niet eens met de mening van haar zus en besluit daarom om haar zus weg te duwen en geen hulp meer te vragen bij het maken van de loopbaankeuze. Uit het verdere onderzoek kwam naar voren dat naast ouders verdere familie ook een dominante rol spelen, met name broers en zussen.

Uit onderzoek van Vugteveen en Timmermans (2017) kwam naar voren dat het risico op vroegtijdig een mbo-opleiding af te breken afhankelijk is van de opleiding van de ouders. Het vroegtijdig afbreken van een mbo-opleiding is minimaal verlaagd bij hoogopgeleide ouders, terwijl dit bij laagopgeleide ouders juist hoger is. Daarnaast hebben Vugteveen en Timmermans (2017) ook gekeken naar de invloed van etniciteit op het vroegtijdig afbreken van een mbo-opleiding. Uit dit onderzoek kwam onvoldoende bewijs naar voren om over een substantieel verschil tussen etniciteit en vroegtijdig schoolverlaten te spreken. Volgens Whiston en Keller (2004) hangt de druk van de ouders samen met de problemen die een jongere ervaart bij het maken van loopbaankeuzes. Des te hoger de druk om te voldoen aan de verwachtingen van ouders, des te hoger de angst om verkeerde keuzes te maken. Hierdoor twijfelen jongeren meer en wordt de spanning tussen jongere en ouders groter. We kunnen hieruit opmaken dat er een verband bestaat tussen de opleiding van de ouders en het vroegtijdig afbreken van mbo-opleiding, maar ook dat de druk die ouders meenemen bij het maken van loopbaankeuzes leidt tot meer druk bij de jongeren en onderlinge spanning.

Strijk en Diender (2016) stellen dat jongeren vaak meer begeleiding nodig hebben dan dat ze krijgen. Jongeren zijn minder goed in staat om aan zelfreflectie te doen. Ouders zijn zich echter vaak niet bewust van de omvang van hun rol en hebben moeite hoe ze dit het beste in kunnen vullen. Klaassen et al. (2011) hebben een empirisch onderzoek gedaan naar de rol en betrokkenheid van ouders, veelal zonder migratieachtergrond, bij loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) volgens de ouders zelf. Uit dit onderzoek op Nederlandse middelbare scholen kwam naar voren dat ouders de LOB zien als een gedeelde verantwoordelijkheid en gaven zij aan kennis te hebben over de LOB op school. We zien dat de gemiddelde ouders in Nederland nauw betrokken en goed op de hoogte zijn van de loopbaanontwikkeling van hun kind. Kortom, de rol van ouders wordt niet volgens elk onderzoek even positief ervaren. Ouders zelf zien hun ondersteuning en invloed als positief.

Er zijn ook verschillende onderzoeken uitgevoerd die meer specifiek gericht waren op ouders met een migratieachtergrond. Volgens Siddiky en Akter (2021) zijn de ouders en de ouderlijke invloed een belangrijke sociaal-culturele factor bij het maken van loopbaankeuzes. Wanneer ouders betrokken en bekend zijn met de LOB (Klaassen et al., 2011) zou dit

gunstige gevolgen moeten hebben voor de loopbaankeuzes bij jongeren. In de meeste gevallen zijn deze gevolgen gunstig, maar we zien dat dit anders ligt bij jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond. Etnische groepen hebben binnen hun groep meer verschillen dan wanneer we twee etnische groepen met elkaar vergelijken. Bij het vergelijken van twee etnische groepen vanuit de sociale waarden is er juist sprake van veel overlap van opvattingen ten aanzien van de loopbaan (Brown, 2002). Dit is echter wel afhankelijk van de sociale waarde waaruit een persoon een keuze maakt. Wanneer een persoon een loopbaankeuze maakt vanuit een collectivistische sociale waarde zal hij meer rekening houden met zijn sociale omgeving dan bij een individualistische sociale waarde, waarbij hij meer rekening houdt met zijn eigen dromen en wensen (Brown, 2002). De in Nederland wonende niet-Westerse migranten komen veelal uit meer collectivistische culturen, waardoor hun kinderen een meer collectivistische sociale waarde meekrijgen. Deze collectivistische sociale waarde is medebepalend bij de loopbaankeuze bij jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond, waardoor deze jongeren naar verwachting vaker kiezen wat hun sociale omgeving wil.

Bardick et al. (2005) hebben in kaart gebracht hoe ouders hun rol zien bij het maken van een loopbaankeuze. Zij zeggen dat ouders vinden dat ze hun kinderen ondersteunen en hierbij een informatieve en educatieve rol op zich nemen. Dit ligt tevens anders bij jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond, vanwege bijvoorbeeld de taalbarrière bij de ouders. Volgens het onderzoek van Bakker et al. (2017) is na 15 jaar de taalbarrière nog steeds een belemmering. Vaak is de Nederlandse taal nog steeds een belemmering tijdens bijvoorbeeld voorlichtingen over de loopbaankeuzes, omdat veel voorlichtingsmateriaal over beroeps- en studiekeuzes enkel in het Nederlands beschikbaar is en niet in hun moedertaal. Daarnaast hebben ouders soms verwachtingen die niet realistisch zijn. Ze denken bijvoorbeeld dat hun kind vanaf het vmbo makkelijk advocaat kan worden, terwijl dit in de praktijk veel lastiger is. Welke profielen/vakken goed voorbereiden op bepaalde opleidingen is vaak niet duidelijk of jongeren kiezen voor een vervolgopleidingen met weinig toekomstperspectief. De ouders kunnen vaak niet helpen doordat zij niet weten hoe het Nederlandse onderwijssysteem werkt en niet beschikken over duidelijke informatie of geen informatie in de eigen taal.

Jongeren afkomstig uit een gezin met een migratieachtergrond zitten vaak in tweestrijd bij het maken van een loopbaankeuze. Dit komt enerzijds door de voorkeur van de ouders, waarbij sommige geëmigreerde ouders offers hebben gebracht, zoals het achterlaten van hun land van herkomst om via een gevaarlijke lange reis in Nederland een betere

toekomst op te bouwen voor hen en hun kinderen. Anderzijds komt dit door hun persoonlijke aspiraties (Akosah-Twumasi et al., 2021). In een meer individualistische maatschappij wordt autonomie en vrijheid hoog aangedragen, terwijl in een collectivistische maatschappij het groepsbelang zwaarder weegt.

Uit de literatuur valt op te maken dat de sociale omgeving, voornamelijk de ouders, een grote rol spelen in de loopbaankeuzes van jongeren. Ook is er gekeken naar hoe ouders hun rol zien. In mijn onderzoek wil ik daarom in kaart brengen wat volgens de jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond de rol van hun ouders en broers en zussen is bij hun loopbaankeuzes. Er wordt naar gestreefd om meer inzichten te verwerven over de invloed van ouders op de loopbaankeuzes van hun kinderen, om aanbevelingen te doen over de invulling van begeleiding en ouderbetrokkenheid bij het maken van de loopbaankeuze op de middelbare school.

Om te onderzoeken hoe de jongeren kijken naar de invloed en begeleiding van hun sociale omgeving zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld: *‘Welke gepercipieerde invloed heeft de sociale omgeving van leerlingen uit een gezin met een migratieachtergrond uit vmbo-tl 3/4 op hun loopbaankeuze?’*, *‘Welke ondersteuning ervaren de jongeren van hun ouders bij hun loopbaankeuzes en hoe tevreden zijn ze daarover?’* en *‘Welke ondersteuning ervaren de jongeren van andere personen uit hun sociale omgeving, zoals broers en zussen, en hoe tevreden zijn ze daar over?’*.

Methode

Onderzoeksdesign

Er is sprake van een kwalitatief onderzoek, waarbij er gebruikgemaakt is van focusgroepen. In de focusgroepen hebben semi-gestructureerde interviews plaatsgevonden aan de hand van een interviewleidraad. Deze is door het onderzoeksteam van het InnovationLab project ontwikkeld, en is gericht op de thema's: loopbaankeuzes, loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB), ondersteuning door ouders en anderen, en invloed en verwachtingen van ouders en anderen.

Participanten

De onderzoekspopulatie betreft leerlingen uit vmbo-tl 3 en 4 met een migratieachtergrond. In dit onderzoek zijn drie focusgroepen gebruikt, waarvan in totaal 14 leerlingen zijn bevraagd. Hiervan waren drie leerlingen niet afkomstig uit een gezin met een migratieachtergrond. De deelnemende scholen zijn geworven via de professionele netwerken van de projectmedewerkers. De LOB-coördinatoren hebben de leerlingen uitgekozen om deel

te nemen aan de interviews (waarbij het criterium was dat het met name leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond betrof, en dat zowel jongens als meisjes deelnamen aan het interview). Op basis van dit criterium is besloten om de drie participanten met een Nederlandse achtergrond niet mee te nemen in de resultaten van dit onderzoek. Elke focusgroep is afkomstig van een andere school.

Onderzoeksinstrumenten

Bij het afnemen van de semi-gestructureerde interviews in de focusgroepen is er gebruikgemaakt van een interviewleidraad (zie bijlage 1), welke ontwikkeld is door het InnovationLab project. Deze interviewleidraad is ontwikkeld door het projectteam van het Innovationlab project, op basis van pilotleidraden van twee bachelorstudenten van de opleiding Pedagogische Wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen in studiejaar 2020/2021. Deze bachelorstudenten hebben interviewleidraden uitgewerkt aan de hand van literatuur over de volgende thema's: het maken van loopbaankeuzes, loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB), ondersteuning door school, ondersteuning door ouders/verzorgers, ondersteuning door anderen, invloed van anderen, en omgaan met verwachtingen. Voor dit onderzoek zijn naar aanleiding van deze twee interviewleidraden interviewvragen geselecteerd die het beste bij de thema's passen, relevante antwoorden kreeg en een gezamenlijk geheel vormden. Deze leidraad is vervolgens een pilot ondergaan bij verschillende leerlingen in het vmbo. Hieruit kwam naar voren dat de vragen duidelijk waren en er verder geen verbeterpunten waren.

Voor dit onderzoek worden de onderstaande vragen uit de interviewleidraad gebruikt:

Ondersteuning door ouders/verzorgers:

10. Praten jullie wel eens met je ouders over wat je na deze school wil gaan doen?
11. Waar hebben jullie het dan over?
12. Helpen je ouders je bij het maken van een goede keuze? Hoe dan?
13. Vinden jullie het belangrijk dat je ouders helpen/meedenken bij je keuze? Waarom wel/niet?
14. Voelen jullie je vrij om met je ouders te praten over je keuze? Bijvoorbeeld als je ouders liever willen dat je een andere opleiding kiest? Of staan je ouders achter je keuze?
15. Wat kunnen je ouders doen om jou nog beter te helpen bij je keuze voor een vervolgopleiding?

Ondersteuning door anderen:

17. Zijn er nog andere personen met wie je praat over je keuze?
Met wie? Bv. broers of zussen of andere familieleden? Waar praten jullie dan over?

Invloed anderen:

18. Hoe belangrijk vinden jullie wat anderen (docenten, ouders, vrienden, klasgenoten) vinden van je keuze van wat je na deze school wil doen/voor een vervolgopleiding?

- a. Zijn de mensen in jullie omgeving het eens met je keuze? Of is er iemand die vindt dat je wat anders zou moeten kiezen?
- b. Wordt jullie keuze beïnvloed door wat anderen hiervan vinden? Door wie wel/niet?

Procedure

De interviews hebben plaatsgevonden in focusgroepen. Hierbij bestond één focusgroep uit vier leerlingen en de andere twee focusgroepen uit vijf leerlingen. Voorafgaand aan het onderzoek zijn informatiebrieven en toestemmingsformulieren naar de scholen, de leerlingen en de ouder(s)/verzorger(s) van de leerlingen gestuurd (zie bijlage 2, 3, 4, 5 en 6). Er waren handtekeningen nodig van de leerlingen, en ouders bij leerlingen onder de 16 jaar, voordat de focusgroepen uitgevoerd konden worden. De interviews hebben op school plaatsgevonden, en zijn uitgevoerd door twee interviewers. Er is voorafgaand aan de interviews toestemming gevraagd aan de participanten om audio-opnames te maken. De focusgroepen duurden een geheel lesuur; circa 50 minuten. De vragen van de interviewleidraad werden semi-gestructureerd gesteld, waardoor de interviews meer de vorm van gesprek gekregen. Daarnaast moesten de leerlingen een aantal vragen op een post-it beantwoorden en deze opplakken, en moesten ze op een lijn staan van belangrijk tot onbelangrijk; dit werd gedaan ter bevordering van de afwisseling. De ethische commissie van Pedagogische en Onderwijswetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen heeft toestemming gegeven voor het InnovationLab project.

Data-analyse

De verzamelde data is opgenomen door de interviewers en vervolgens getranscribeerd. De transcripten zijn eerst gepseudonimiseerd door de namen te veranderen in leerling 1 tot 5 of leerling a tot e. Vervolgens zijn de transcripten met behulp van ATLAS.ti geanalyseerd aan de hand van een thematische analyse (Braun & Clarke, 2006). De thematische analyse heeft volgens de zes fasen plaatsgevonden; Fase 1: het bekend worden met en het transcriberen van de data, Fase 2: genereren van initiële codes, Fase 3: thema's zoeken, Fase 4: het herzien van thema's, Fase 5: definiëren en het benoemen van thema's, en Fase 6 het produceren van een rapportage. Bij fase 2 zijn de volgende hoofdcodes opgesteld aan de hand van de thema's: Ondersteuning ouders/verzorgers, Ondersteuning door anderen, en Invloed anderen. Hierbij hoorden subcodes, zoals: Praten met ouders, Steun van ouders, Praten met broers/zussen/andere familieleden, Belang invloed ouders, Belang invloed

familieleden, Mening van omgeving, Invloed van meningen. Bij fase 3 kwam naar voren dat drie thema's, waardoor de hoofd- en subcodes werden aangepast bij fase 4. In bijlage 6 staat het uiteindelijke codeboek vermeld. De analyse is steeds gedaan door constante vergelijking, hierbij werden de drie transcripten constant met elkaar vergeleken.

Om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid vast te stellen is er samen met medestudent gekeken naar de opgestelde codes. Zowel ik als de medestudent hebben hetzelfde transcript gecodeerd aan de hand van mijn codeboek. Vervolgens zijn de overeenkomstige coderingen gebruikt om Cohen's kappa te berekenen. Cohen's kappa is voor dit onderzoek 0.84. Bij een waarde boven de 0.80 wordt gesteld dat de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid bijna perfect is. Een waarde van 0.84 is dus bijna perfect.

Resultaten

In Tabel 1 zijn de kenmerken van de participanten weergegeven van de drie focusgroepen.

Tabel 1

Kenmerken van de Participanten per School

<i>Leerlingcode</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Niveau</i>	<i>Achtergrond</i>
<i>School C</i>			
C1	man	vmbo-tl	migratieachtergrond
C2	vrouw	vmbo-tl	migratieachtergrond
C3	vrouw	vmbo-tl	migratieachtergrond
C4	man	vmbo-tl	Nederlandse
<i>School E</i>			
E1	man	vmbo-tl	migratieachtergrond
E2	man	vmbo-tl	migratieachtergrond
E3	vrouw	vmbo-tl	migratieachtergrond
E4	man	vmbo-tl	migratieachtergrond
E5	vrouw	vmbo-tl	migratieachtergrond
<i>School G</i>			
G1	man	vmbo-tl	Nederlandse
G2	vrouw	vmbo-tl	migratieachtergrond
G3	man	vmbo-tl	migratieachtergrond
G4	man	vmbo-tl	migratieachtergrond
G5	man	vmbo-tl	Nederlandse

Noot. De drie participanten met een Nederlandse achtergrond zijn niet meegenomen in onderstaande resultaten, maar maakten wel deel uit van de focusgroepen.

Elke focusgroep is afkomstig van een andere school. Allereerst zal de door de leerlingen ervaren ondersteuning vanuit de sociale omgeving beschreven worden. Vervolgens zal de door hen gepercipieerde invloed van hun sociale omgeving uiteengezet worden.

Ondersteuning

Ondersteuning door ouders/verzorgers

Alle leerlingen gaven aan dat ze weleens met hun ouders over hun loopbaankeuze praten. Op de vraag waar ze het dan zoal over hadden zei leerling C2 het volgende: *“Gewoon over vaak over mijn doelen zeg maar en dan voorbeeld MBO of HBO gewoon mijn keuze en zo.”* De focusgroep van school E gaf aan dat ze het met hun ouders wel over cijfers en open dagen praten. Leerling E4 zegt hier het volgende over: *“Soms vind ik het ook een beetje hinderlijk worden, als ze zo ver meegaan lopen bemoeien.”* De leerlingen van de focusgroep van school G gaven aan dat de gesprekken die ze met hun ouders hebben over hun vervolgopleiding niet heel diepgaand zijn en dat ze daarom meer met anderen in gesprek gaan.

Ondersteuning door broers/zussen

Bijna alle leerlingen hebben aangegeven weleens met een broer of zus te praten over hun loopbaankeuze. Twee leerlingen gaven echter aan dat ze wel een broer of zus hebben, maar daar niet mee praten over hun vervolgopleiding. Volgens hen kwam dit doordat ze het niet eens waren met de opleiding of de loopbaan van hun broer of zus. Leerling C1 zegt hierover het volgende: *“Één van m'n broers die blijft maar van MBO wisselen, die is op z'n vijftienvintigste pas op een hbo dus hen wil ik niet gaan vragen. En ja m'n andere, ik heb m'n zus, die heeft gewoon één keer verpleegkunde gedaan. Zo haar wil ik het ook niet vragen want zij gaat zeggen: ja, ga die zorg in, kijk van dat mezelf en ik doe en wat ik wil.”* De meesten praten wel met een broer of zus over hun loopbaankeuzes. Een enkele leerling gaf aan weleens met andere familie erover te praten, welke relatie deze tot hem hebben is onbekend.

Invloed

De gepercipieerde invloed van ouders/verzorgers

De leerlingen gaven aan dat ze weleens met hun ouders praten over hun vervolgopleiding, maar ze zeiden ook dat ouders niet echt helpen. Leerling C1 deed hierover de volgende uitspraak: *“Dat is het verschil tussen allochtoonse ouders en Nederlandse ouders ... de eentje heeft wel gestudeerd en de ander niet.”* Leerling E1 gaf aan dat haar moeder met te veel ideeën komt en haar eigen ideeën afkraakt. Op de vraag of het belangrijk

is dat je ouders meedenken gaf leerling E1 het volgende antwoord: *“Nou ja want want ja, want meestal van dan zegt m'n moeder, die zegt ze van ja, je kan ook dit doen en je kan ook dat doen. Ik van ja, dat kan zeker. ... Ja dan denk ik van dat kan, maar wat wil je nou dat ik een keuze gaan maken of dat ik hele tijd ga lopen twijfelen? Ja, dat eigenlijk. Dus eigenlijk nee.”* Leerling G2 geeft aan dat zij bij het maken van de keuze niets aan haar ouders heeft, maar pas later. Leerling G2: *“Ja ik twijfel nog, dus als ik zeg maar wel gewoon zeg wat ik wil en deze opleiding wil ik doen op, zeg maar op het ROC, dan kunnen me gaan helpen. Maar nu ik zelf nog niet weet wat ik wil worden is het wel moeilijk om mij te helpen zeg maar daarbij.”*

Daarnaast geeft het merendeel van de leerlingen aan dat ouders hun keuze wel steunen. Leerling G3 zegt: *“Dat ik het wel gewoon moet doen. Nou niet moet, maar zeg maar... Zeg maar als ik die gelegenheid, nee mogelijkheid, heb dat ik het dan wel gewoon kan doen maar niet... Ze raden het me wel aan.”*

De gepercipieerde invloed van anderen

In elke focusgroep gaven de leerlingen aan dat de mening van anderen niet belangrijk was bij het maken van hun loopbaankeuzes. Hierbij ging het om ouders, broers en zussen, klasgenoten, school, of andere familieleden. Bij het toelichten van het onbelangrijk vinden van de mening van anderen werden alleen ouders specifiek genoemd. Leerling G3 zegt hierover het volgende: *“Ja, nee niet echt nee. Want, eeh, als bijvoorbeeld mijn vader nu zou zeggen van; ja ik wil bijvoorbeeld, eeh, dat je automonteur wordt. Dan zeg ik gewoon; nee, dat wil ik niet. Ik voel mijn passie daar niet bij.”*

Discussie

In dit onderzoek is getracht antwoord te geven op de volgende onderzoeksvraag: *‘Welke gepercipieerde invloed heeft de sociale omgeving van leerlingen uit een gezin met een migratieachtergrond uit vmbo-tl 3/4 op hun loopbaankeuze?’* In onderstaand hoofdstuk zal ik voorzichtige conclusies trekken als het gaat om de ervaren ondersteuning en de gepercipieerde invloed van de sociale omgeving door jongeren met een migratieachtergrond.

De ervaren ondersteuning van sociale omgeving

Op de deelonderzoeksvragen: *‘Welke ondersteuning ervaren de jongeren van hun ouders bij hun loopbaankeuzes en hoe tevreden zijn ze daarover?’* *‘Welke ondersteuning ervaren de jongeren van andere personen uit hun sociale omgeving, zoals broers en zussen, en hoe tevreden zijn ze daarover?’* kwamen onderstaande punten naar voren. De jongeren in dit onderzoek gaven aan weinig ondersteuning van ouders te ervaren. Volgens hen werd er

wel over loopbaankeuzes gepraat, maar vond er weinig ondersteuning plaats. De leerlingen hadden gemiddeld meer gesprekken met broers of zussen, waar ze naar eigen zeggen ook meer aan hadden. Deze bevindingen sluiten aan bij Sarti et al. (2009) waaruit naar voren kwam dat er te weinig begeleiding en ondersteuning is voor jongeren als het gaat om loopbaankeuzes. Kuijpers en Meijers (2013) gaven aan dat voldoende informatie van belang is, zowel voor de leerling als voor de ouders. De leerlingen in dit onderzoek gaven aan dat hun ouders weinig tot niets wisten en daarom niet goed konden helpen. De verwachting was dat de taalbarrière tevens een belemmering zou zijn voor ouders met een migratieachtergrond, echter kwam dit niet expliciet naar voren. Jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond ervaren te weinig ondersteuning bij het maken van loopbaankeuzes.

De gepercipieerde invloed van sociale omgeving

Fishbein en Ajzen (2011) stellen dat vanuit het sociale component de ouderlijke invloed van groot belang is bij keuzegedrag. Tevens stellen zij dat ouderlijke invloed uitgebreid kan worden met niet alleen de ouders als invloed, maar ook broers en zussen. Dit sluit aan bij de gevonden resultaten. Hieruit kwam naar voren dat broers en zussen inderdaad een belangrijke rol van ouders overnemen als het gaat om de ondersteuning van loopbaankeuzes, maar dat de invloed van ouders toch groter is. De drie manieren (acties van anderen, benaderen van anderen, en anderen wegduwen) van Phillips et al. (2001) waarop anderen invloed hebben op de keuzes van anderen kwamen duidelijk naar voren in de onderzoeksresultaten. Ouders die zich veel bemoeiden (acties van anderen) met de loopbaankeuze, waardoor leerlingen zich naar eigen zeggen irriteerden en gingen twijfelen aan hun eigen ideeën. Dit kan weer leiden tot het wegduwen van ouders als ondersteuning bij het maken van een loopbaankeuze. Doordat ouders zich er te veel mee bemoeien of juist er te weinig verstand van hebben zorgt dit voor het weggeduwd worden door hun kinderen. De invloed van de ouders wordt door de leerlingen die aan dit onderzoek meededen met name als negatief gezien. Klaassen et al. (2011) pleiten ervoor dat ouders een actieve en betrokken rol hebben bij de loopbaankeuzes van hun kind, maar dat deze rol wel vanuit een positieve invalshoek moet plaatsvinden. In dit onderzoek wordt de rol van ouders negatief gepercipieerd door jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond.

Opvallend is dat de verwachtingen ten aanzien van migratieachtergrond en de collectivistische sociale waarden (Siddiky & Akter, 2021) nauwelijks naar voren kwamen. In de focusgroepen is gevraagd naar het belang van de mening uit de sociale omgeving ten aanzien van loopbaankeuzes. De participanten gaven veelal aan dit als onbelangrijk te zien.

De jongeren benoemden dat de weinige ondersteuning van ouders voornamelijk kwam door te weinig kennis over het vmbo, mbo en havo. Hierdoor werd de begeleiding vanuit ouders als negatief beschouwd.

Uit uitspraken van de participanten lijkt echter wel te blijken dat de jongeren de gesprekken van hun ouders belangrijker vinden dan zij zelf bewust doorhebben. De meeste jongeren gaven namelijk aan dat hun keuze door hun ouders als realistisch werd gezien en dat zij ook gesteund werden door hun ouders. Het lijkt een onbewust belang van de jongeren ten aanzien van de mening van hun ouders te suggereren.

Kortom, we kunnen uit bovenstaand onderzoek opmaken dat jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond de steun van hun sociale omgeving (ouders, broers en zussen) niet heel positief ervaren. De begeleiding vanuit ouders is niet heel diepgaand. Dit komt veelal doordat ouders onvoldoende kennis en vaardigheden bezitten om hun kind te helpen bij het maken van een loopbaankeuze. De gevonden resultaten suggereren echter dat de invloed van ouders van groter belang is dan de jongeren zelf bewust doorhebben.

Kanttekeningen bij het onderzoek

De interviewvragen die in dit onderzoek zijn gebruikt, waren afkomstig uit een grotere interviewleidraad, waarin het doel was om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van jongeren met een migratieachtergrond ten aanzien van loopbaankeuzes. Hierdoor zijn vragen die van belang waren voor dit onderzoek tamelijk summier aan bod gekomen. Bij een vervolgonderzoek zou er verder doorgevraagd kunnen worden om nuances boven tafel te krijgen. Tevens is er niet gevraagd naar het effect van de gesprekken tussen ouders en kinderen over de loopbaankeuzes.

Het afnemen van de semigestructureerde interviews in focusgroepen heeft er mogelijk voor gezorgd dat leerlingen door elkaar beïnvloed zijn bij het beantwoorden van de vragen (Scheepers et al., 2016). Emotionele en beladen onderwerpen kunnen leiden tot sociaal wenselijke antwoorden, waarbij de participant antwoorden geeft waarvan die denkt dat ze in overeenstemming zijn met wat maatschappelijk aanvaard is, aldus Scheepers et al. (2016). Dit kan van invloed zijn op het uitgevoerde onderzoek. Tevens waren niet alle participanten afkomstig uit een gezin met een migratieachtergrond. Drie participanten hadden een Nederlandse achtergrond en zijn daarom niet meegenomen in de data-analyse, maar hebben mogelijk wel invloed gehad op de antwoorden van de participanten met een migratieachtergrond. Met name bij de focusgroepen van school C en G heeft dit mogelijk invloed gehad, aangezien deze twee groepen participanten met een Nederlandse achtergrond hadden.

In een vervolgonderzoek zou het daarom van belang zijn om focusgroepen te vormen met alleen participanten afkomstig uit een gezin met een migratieachtergrond, dan wel individuele interviews af te nemen.

Samengevat zijn er verschillende beperkingen van invloed geweest op dit onderzoek. Een grotere steekproef zou voor meer informatie en een genuanceerder beeld kunnen leiden, daarnaast kunnen de antwoorden uit de drie focusgroepen beïnvloed zijn door sociaal wenselijkheid. Tevens waren de antwoorden uit de interviews erg summier door de grootte van de interviewleidraad.

Aanbevelingen

Uit dit onderzoek is gebleken dat jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond de invloed van hun sociale omgeving bij het maken van loopbaankeuzes overwegend negatief ervaren. Dit komt volgens de jongeren niet door de taalbarrière of door een ander sociaal perspectief op loopbaankeuzes dan in Nederland. De jongeren gaven aan dat hun ouders te weinig weten om hen goed te helpen. Het is daarom van belang dat scholen ouders beter actief betrekken bij het maken van loopbaankeuzes. Om vast te stellen hoe zij dit het beste kunnen doen, zal er vervolgonderzoek gedaan moeten worden. Hiermee kan preciezer in kaart gebracht worden welke behoeften jongeren met een migratieachtergrond en hoe scholen ouders daar beter bij kunnen betrekken.

Het uitgevoerde onderzoek maakte gebruik van focusgroepen waar ook jongeren met een Nederlandse achtergrond in zaten. Om specifiek de behoeften van jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond in kaart te brengen zullen meer focusgroepen met enkel jongeren uit een gezin met een migratieachtergrond gebruikt moeten worden. Volgens Brown (2002) is er namelijk meer verschil binnen een etnische groep dan tussen etnische groepen. Daarnaast is het verstandig om meer genuanceerde vragen te stellen om meer details boven tafel te krijgen.

Ter conclusie, scholen moeten ouders voldoende informeren, betrekken bij het maken van de keuze, en ouders begeleiden in het op een positieve manier begeleiden en stimuleren van hun kind. Zij zijn ten slotte de professionals, daarom moeten zij de ouders met een migratieachtergrond beter onder hun hoede nemen. Scholen moeten ouders helpen hun kind te helpen. En tegen ouders zeg ik het volgende: Ondersteun uw kind vanuit een positieve en realistische blik bij hun loopbaankeuzes.

Referentielijst

- Akosah-Twumasi, P., Emeto, T. I., Lindsay, D., Tsey, K., & Malau-Aduli, B. S. (2021). Restrictive Reciprocal Obligations: Perceptions of Parental Role in Career Choices of Sub-Saharan African Migrant Youths. *Frontiers in Psychology, 12*.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.576193>
- Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2017). Explaining the refugee gap: a longitudinal study on labour market participation of refugees in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 43*(11), 1775–1791.
<https://doi.org/10.1080/1369183x.2016.1251835>
- Bardick, A. D., Bernes, K. B., Magnusson, K. C., & Witko, K. D. (2005). Parents' perceptions of their role in children's career planning. *Guidance & Counselling, 2*(3), 152–157.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, D. (2002). The Role of Work and Cultural Values in Occupational Choice, Satisfaction, and Success: A Theoretical Statement. *Journal of Counseling and Development, 80*(1), 48–56. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2002.tb00165.x>
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2011). *Predicting and Changing Behavior: The Reasoned Action Approach*. Taylor & Francis.
- Jungen, K. A. (2008). *Parental Influence and Career Choice: How Parents Affect the Career Aspirations of Their Children*.
- Klaassen, C. A. C., Vreugdenhil, B., & Boonk, L. (2011). *Ouders en de loopbaanoriëntatie van hun kinderen*.
- Kuijpers, M., & Meijers, F. (2013). Loopbaanleren in het vmbo en mbo. *MESO Focus, 89*, 99–110. <https://research.ou.nl/en/publications/loopbaanleren-in-het-vmbo-en-mbo>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2023). Hoe zit het vmbo in elkaar?

Rijksoverheid.nl.

[https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-het-vmbo-in-elkaar#:~:text=Het%20voorbereidend%20middelbaar%20beroeps onderwijs%20\(vmbo,vmbo%20door%20naar%20de%20havo.](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-het-vmbo-in-elkaar#:~:text=Het%20voorbereidend%20middelbaar%20beroeps onderwijs%20(vmbo,vmbo%20door%20naar%20de%20havo.)

Phillips, S. D., Christopher-Sisk, E. K., & Gravino, K. S. (2001). Making Career Decisions in a Relational Context. *The Counseling Psychologist*, 29(2), 193–214.

<https://doi.org/10.1177/0011000001292002>

Sarti, A., Strating, G., Broekema, J., Verwoert, T., Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs [JOB], & Landelijk Actie Komitee Scholieren [LAKS]. (2009). “Kiezen moet je (stimu)leren”: Onderzoek naar de behoeften van Vmbo 'ers en Mbo 'ers in de doorstroom van het Vmbo naar het Mbo (Vol. 177). Stichting Alexander.

Scheepers, P., Tobi, H., & Boeije, H. (2016). *Onderzoeksmethoden*. Boom uitgevers.

Siddiky, M. R., & Akter, S. (2021). The students' career choice and job preparedness strategies: A social environmental perspective. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10(2), 421–431.

<https://doi.org/10.11591/ijere.v10i2.21086>

Strijk, M., & Diender, A. (2016). *Ouderbetrokkenheid bij loopbaanoriëntatie: Eerste inzichten project 'Leerling, ouders en school samen voor de loopbaan'*.

Expertisecentrum Maatschappelijke Innovatie.

https://hbo-kennisbank.nl/details/sharekit_hr:oai:surfsharekit.nl:27fcbe7c-a686-44d7-ae3-9ccccfae0db6

Tiemeijer, W. L. (2011). *Hoe mensen keuzes maken: De psychologie van het beslissen*.

Amsterdam University Press.

Tiemeijer, W. L., & Thomas, C. A. (2009). *De menselijke beslisser: over de psychologie van keuze en gedrag* (H. M. Prast, Red.). Amsterdam University Press.

Vugteveen, J., & Timmermans, A. (2017). Risico op afbreken van een opleiding in de eerste twee jaar van het mbo. *Pedagogische Studien*, *94*(3), 139–159.

https://pure.rug.nl/ws/files/51712162/Risico_op_afbreken_van_een_opleiding_in_de_eerste_twee.pdf

Whiston, S. C., & Keller, B. K. (2004). The Influences of the Family of Origin on Career Development. *The Counseling Psychologist*, *32*(4), 493–568.

<https://doi.org/10.1177/0011000004265660>

Bijlage 1 - Meetinstrument

Interviewprotocol focusgroepgesprekken leerlingen – bovenbouw (leerjaar 3-4)

Vorbereidingen	Wie
Vragenlijstje om in te laten vullen – groen – vraag 11-16	
Flap met LOB activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding + de vragen 5 a,b,c,d,e,	
Vraag 19: op vel papier <i>belangrijk – niet belangrijk</i>	
Meenemen	
Flappen, post-its, zwarte stiften, plakband/schildertape meenemen, iets lekkers, A4 tjes - voor naambordjes	
Ter plekke	
Opnemen gesprek + foto's flappen maken {flappen met post its voor de zekerheid meenemen voor de uitwerking	

Naam gespreksleider:

Namen leerlingen:

School:

Datum van het interview:

Tijdstip van het interview:

Introductie (bedanken voor tijd, benoemen doelen gesprek, inschatting gespreksduur)

Belangrijk om te weten:

- Tijdens het interview wordt een geluidsopname gemaakt, waardoor naderhand het gesprek uitgewerkt kan worden.
- De opnames worden uitgetypt en geanonimiseerd. Hierna wordt de opname van het interview verwijderd. Er worden in de verslaglegging geen namen genoemd of andere informatie die ervoor kunnen zorgen dat uitspraken naar individuele docenten terug te leiden zijn.
- Deelname aan dit gesprek is vrijwillig en het staat u vrij om ermee te stoppen als u niet verder wilt gaan. Daarvoor hoeft u geen reden op te geven.

Inleveren toestemmingsformulier ouders/verzorgers

Ondertekening eigen toestemmingsformulieren

Focusgroepgesprek

<u>Startvragen</u>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Voorstellen (naam, leerjaar, leerweg, profiel) 2. Persoonskenmerken: sekse (noteren), 'roots' (niet verplicht) tussendoor vragen nr 2e taal 3. Waarom heb je voor je profiel gekozen? Ben je nog tevreden met de keuze die je toen gemaakt hebt? Wat heeft je geholpen om je profielkeuze te maken? doorvragen weet je nog waarom je hebt gekozen voor dit profiel - op post it steekwoorden schrijven 	<p>Plenair Plenair</p> <p>Plenair</p>
<u>Kiezen van een vervolgopleiding & LOB</u>	
<ol style="list-style-type: none"> 4. Wie weet al welke vervolgopleiding je na het vmbo wilt gaan doen? (mbo, havo) 	<p>post it</p>
<ol style="list-style-type: none"> 5. (Benoem een aantal LOB-activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding op de school a.d.h.v. de ingevulde quickscan) Heb je al informatie gekregen over vervolgopleidingen. Zo ja volgen vragen hieronder mbv post-its, zo nee overslaan <ol style="list-style-type: none"> a. Wat vind je van de informatie die je over vervolgopleidingen hebt gekregen? b. Wat vind je van de hulp die je op school hebt gekregen bij het kiezen van een vervolgopleiding? c. Welke activiteiten die jouw school organiseerde bij het kiezen van een vervolgopleiding vond je het nuttigst? Waarom? d. Welke activiteiten vond je niet nuttig? Waarom niet? e. Welke andere activiteiten zouden je kunnen helpen om een goede keuze voor een vervolgopleiding te maken? 	<p>Een aantal LOB activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding op een flap zetten. Vraag a b c d e ook op een flap zetten Post-its voor vragen a b c d e</p>
<ol style="list-style-type: none"> 6. Wie heeft wel eens een individueel loopbaangesprek met de mentor of decaan gehad? Wat vond je daarvan? 	<p>Plenair</p>
<ol style="list-style-type: none"> 7. Wie weet al welk beroep je later wilt gaan doen? Wat dan? Waarom lijkt dat beroep je leuk? 	<p>Plenair</p>
<u>Ondersteuning vanuit school</u>	
<ol style="list-style-type: none"> 8. Bij wie kunnen jullie op school terecht met vragen over de keuze van een vervolgopleiding? Wie maakt hier wel eens gebruik van? 	<p>Plenair</p>

9. Wat kan de school doen om leerlingen beter te helpen bij deze keuze?	Groep – opschrijven op flap
<u>Ondersteuning door ouders/verzorgers</u>	
10. Praten jullie wel eens met je ouders over wat je na deze school wil gaan doen?	Vragen op flap en invullen met post its
11. Waar hebben jullie het dan over?	
12. Helpen je ouders je bij het maken van een goede keuze? Hoe dan?	
13. Vinden jullie het belangrijk dat je ouders helpen/meedenken bij je keuze? Waarom wel/niet?	
14. Voelen jullie je vrij om met je ouders te praten over je keuze? Bijvoorbeeld als je ouders liever willen dat je een andere opleiding kiest? Of staan je ouders achter je keuze?	
15. Wat kunnen je ouders doen om jou nog beter te helpen bij je keuze voor een vervolgopleiding?	
<u>Ondersteuning door anderen</u>	
16. Praten jullie wel eens met vrienden/klasgenoten over je keuze voor een vervolgopleiding? Waar hebben jullie het dan over?	Plenair
17. Zijn er nog andere personen met wie je praat over je keuze? Met wie? Bv. broers of zussen of andere familieleden? Waar praten jullie dan over?	Plenair
<u>Invloed anderen</u>	
18. Hoe belangrijk vinden jullie wat anderen (docenten, ouders, vrienden, klasgenoten) vinden van je keuze van wat je na deze school wil doen/ voor een vervolgopleiding? a. Zijn de mensen in jullie omgeving het eens met je keuze? Of is er iemand die vindt dat je wat anders zou moeten kiezen? b. Wordt jullie keuze beïnvloed door wat anderen hiervan vinden? Door wie wel/niet?	vraag leerlingen op een lijn te gaan staan van heel belangrijk tot niet belangrijk (a en b zijn doorvragen)
<u>Discriminatie</u>	

<p>19. Denk je dat je tijdens vervolgopleiding of baan anders behandeld wordt/ of moeilijker krijgt omdat je vrouw of man bent, een handicap hebt of je familie uit een ander land komt. – bijv negatieve opmerkingen, minder makkelijk worden aangenomen bij een stage of bij een baan vanwege je geslacht , handicap of etnische achtergrond)</p>	<p>toelichting op de vraag en dan op papier antwoorden. Of plenair – in pilot uittesten</p>
<p>21.Houd je hier rekening mee bij je keuze voor een vervolgopleiding? Hoe dan?</p>	
<p>22. Zou je hulp willen om te leren omgaan met discriminatie? Zo ja, wat zou je dan voor hulp willen?</p>	
<p><u>Slotvraag</u></p>	
<p>23. Wat wil je nog zeggen over dit onderwerp wat niet aan bod is geweest?</p>	

Bijlage 2 - Informatiebrief ouder(s)/verzorger(s)

....., ...datum...

Geachte ouder(s) / verzorger(s),

Op het vmbo moeten leerlingen tijdens de opleiding al snel keuzes maken die van grote invloed zijn op hun toekomstige carrière. Op school maakt uw kind daarom kennis met verschillende beroepsrichtingen via bijvoorbeeld snuffelstages en werkbezoeken.

Om te weten te komen of dit soort activiteiten leerlingen helpen bij het maken van studie- en beroepskeuzes, werkt [Naam school] mee aan een onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen en het Kohnstamm Instituut uit Amsterdam.

Wat betekent deelname aan het onderzoek voor uw kind?

De klas van uw kind doet mee aan het onderzoek. Via een groepsgesprek met een deel van de leerlingen wordt nagegaan welke behoeften de leerlingen hebben op het gebied van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. We vragen naar de ervaringen rondom de profielkeuze en de keuze voor vervolgonderwijs. Binnen de klas zullen we een aantal leerlingen uitnodigen voor een groepsgesprek. Het groepsgesprek duurt maximaal 1 lesuur.

Toestemming

Voorafgaand aan het onderzoek vragen wij u om aan te geven of uw kind mee mag doen aan het groepsgesprek. Meedoen aan het onderzoek is helemaal vrijwillig en kan op ieder moment stop worden gezet. Dus als uw kind tijdens het groepsgesprek niet meer verder wil, dan mag en kan uw kind stoppen door dit aan te geven bij de gespreksleider.

Gebruik en bewaren gegevens

Alle antwoorden die uw kind geeft tijdens het groepsgesprek, worden vertrouwelijk behandeld. Dit betekent dat de uitgeschreven gesprekken beveiligd worden bewaard en dat alleen de onderzoekers de uitgeschreven gesprekken in kunnen zien.

Wij willen graag geluidsopnames maken van het groepsgesprek, zodat we de gegevens achteraf goed kunnen verwerken. De geluidsopnames worden eveneens opgeslagen in een beveiligde omgeving binnen de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de leden van het onderzoeksteam toegang tot hebben. Bij het verzamelen en verwerken van de gegevens gebruiken we geen echte namen van leerlingen. Dit betekent dat de onderzoeksresultaten nooit naar uw kind te herleiden zijn. Als er geschreven wordt over het onderzoek, zal de naam van uw kind dus nooit genoemd worden.

Rechten

Als u niet langer wilt dat uw kind meedoet met het onderzoek, kunt u dit aangeven bij de onderzoekers, door contact op te nemen met de projectleider. De gegevens worden dan verwijderd uit de databestanden. Dit is mogelijk tot aan het moment dat de gegevens geanalyseerd worden (*datum invoegen*). Als u vragen hebt over privacy, kunt u ook contact opnemen met de onderzoekers. Mochten de onderzoekers uw vraag niet kunnen beantwoorden dan kunt u deze voorleggen aan de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen (via privacy@rug.nl).

Behoeft u meer informatie?

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met ons.

Met vriendelijke groet,

Annet Hermans
info@vmbostudiekeuze.nl

Régina Petit
rpetit@kohnstamm.uva.nl

Hanke Korpershoek
h.korpershoek@rug.nl

<https://vmbostudiekeuze.nl/>

Bijlage 3 - Toestemmingsformulier ouder(s)/verzorger(s)

Toestemmingsformulier

Geachte ouder/verzorger,

Via dit formulier kunt u aangeven of uw kind mag deelnemen aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo.

- Ik heb de uitleg over het groepsgesprek goed doorgelezen. Ik begrijp wat deelname aan het groepsgesprek voor mijn kind inhoudt.
- Ik begrijp dat deelname aan het groepsgesprek vrijwillig is. Op elk moment kan er gestopt worden met deelname. Hiervoor hoef ik geen reden op te geven.

Ik geef hieronder aan of mijn kind wel of niet gevraagd mag worden deel te nemen aan het groepsgesprek:

Ik,,
ouder/verzorger van,
uit klas van [Naam school],

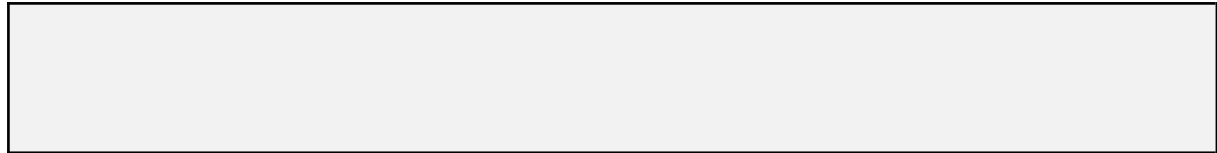
geef toestemming voor de deelname aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo, waaronder het gebruik van geluidsopnames.

- Ja, ik geef **wel toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek; deze toestemming loopt tot december 2021.
- Nee, ik geef **geen toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek.

Handtekening

Plaats

Datum

N.B. Als deelnemer aan het onderzoek heeft u recht op een kopie van deze geïnformeerde toestemming.

Bijlage 4 - Informatiebrief leerlingen

....., ...datum...

Beste leerling,

Op het vmbo moet je tijdens je opleiding al snel keuzes maken die van grote invloed zijn op je toekomstige carrière. Op school maak je daarom kennis met verschillende beroepsrichtingen via bijvoorbeeld snuffelstages en werkbezoeken.

Om te weten te komen of dit soort activiteiten je helpen bij het maken van studie- en beroepskeuzes, werkt [*Naam school*] mee aan een onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen en het Kohnstamm Instituut uit Amsterdam.

Wat betekent deelname aan het onderzoek voor jou?

Via een groepsgesprek met een deel van de leerlingen wordt nagegaan welke wensen jullie hebben op het gebied van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. We vragen naar je ervaringen rondom de profielkeuze en de keuze voor vervolgonderwijs. Het groepsgesprek duurt maximaal 1 lesuur.

Toestemming

Voorafgaand aan het onderzoek vragen we jou om aan te geven dat jij mee wil doen aan het onderzoek. Meedoen aan het onderzoek is helemaal vrijwillig en je kunt op ieder moment stoppen. Dus als je tijdens het groepsgesprek niet meer verder wilt, dan mag je stoppen. Dit kun je aangeven bij de gespreksleider. We hopen natuurlijk dat je mee wilt doen, zodat we scholen goed kunnen adviseren over LOB.

Gebruik en bewaren gegevens

Alle antwoorden die je geeft tijdens het groepsgesprek, worden vertrouwelijk behandeld. Dit betekent dat de uitgeschreven gesprekken beveiligd worden bewaard en dat alleen de onderzoekers de uitgeschreven gesprekken in kunnen zien.

Wij willen graag geluidsopnames maken van het groepsgesprek, zodat we de gegevens achteraf goed kunnen verwerken. De geluidsopnames worden eveneens opgeslagen in een beveiligde omgeving binnen de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de leden van het onderzoeksteam toegang tot hebben. Bij het verzamelen en verwerken van de gegevens gebruiken we geen echte namen van leerlingen. Dit betekent dat de onderzoeksresultaten nooit naar jou te herleiden zijn. Als er geschreven wordt over het onderzoek, zal de jouw naam dus nooit genoemd worden.

Jouw rechten

Als je niet langer wilt meedoen met het onderzoek, kun je dit aangeven bij de onderzoekers, door contact op te nemen met de projectleider. Jouw gegevens worden dan verwijderd uit de databestanden. Dit is mogelijk tot aan het moment dat de gegevens geanalyseerd worden (*datum invoegen*). Als je vragen hebt over privacy, kun je ook contact opnemen met de onderzoekers. Mochten de onderzoekers je vraag niet kunnen beantwoorden dan kan je deze voorleggen aan de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen (via privacy@rug.nl).

Behoeft u meer informatie?

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met ons.

Met vriendelijke groet,

Annet Hermans
info@vmbostudiekeuze.nl

Régina Petit
rpetit@kohnstamm.uva.nl

Hanke Korpershoek
h.korpershoek@rug.nl

<https://vmbostudiekeuze.nl/>

Bijlage 5 - Toestemmingsformulier leerlingen

Toestemmingsformulier

Beste leerling,

Via dit formulier kun je aangeven of je deel wilt nemen aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo.

- Ik heb de uitleg over het groepsgesprek goed doorgelezen. Ik begrijp wat deelname aan het onderzoek inhoudt.

- Ik begrijp dat deelname aan het groepsgesprek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om deel te nemen. Ik kan op elk moment stoppen met deelname. Als ik besluit om te stoppen met deelname, hoef ik hiervoor geen reden op te geven.

Ik geef hieronder aan of ik wel of niet wil deelnemen aan het groepsgesprek.

Ik,,

leerling van klas van [*Naam school*],

geef toestemming voor de deelname aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo, waaronder het gebruik van geluidsopnames.

- Ja, ik geef **wel toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek; deze toestemming loopt tot december 2021.

- Nee, ik geef **geen toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek.

Handtekening

Plaats

Datum

N.B. Als deelnemer aan het onderzoek heb je recht op een kopie van deze geïnformeerde toestemming.

Bijlage 6 - Codeboek

Thema/Code	Omschrijving	Voorbeeld	Soort code
Ondersteuning			Deductief
<i>Ondersteuning door ouders/verzorgers</i>	De participant omschrijft zaken die hij/zij bespreekt met ouders/verzorgers	“Ja af en toe. Maar hun hebben niet echt veel tijd zeg maar, omdat ze beide werken.”	Deductief
<i>Ondersteuning door broers/zussen</i>	De participant omschrijft zaken die hij/zij bespreekt met broers of zussen	“Maar dan praat ik gewoon met mijn zussen erover en dan vragen wat de beste optie is. Wat ik het beste kan doen.”	Deductief
<i>Ondersteuning door andere familieleden</i>	De participant omschrijft zaken die hij/zij bespreekt met andere familieleden	“Ja, ik heb het heel vaak met familie erover bijvoorbeeld.”	Deductief
Invloed anderen			Deductief
<i>Belang invloed ouders/verzorgers</i>	De participant beschrijft het belang van de invloed van zijn/haar ouders/verzorgers.	“Ik denk wel dat mijn vader mij sowieso zou steunen in de bouw, want hij heeft er zelf ook in gewerkt.”	Deductief
<i>Belang invloed anderen</i>	De participant beschrijft het belang van de invloed van anderen. Personen die niet hun ouders zijn, zoals broers/zussen etc.	“Ja mijn broer, ja die zegt gewoon je moet geld verdienen.”	Deductief
<i>Invloed van mening van omgeving</i>	De participant beschrijft welk effect de mening van omgeving heeft op hun loopbaankeuzes.	“Totaal onbelangrijk, het maakt niks uit wat je oudere broers zussen vinden.”	Deductief